

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om begränsning av användningen av indexvillkor

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en ny lag om begränsning av användningen av indexvillkor. Lagen föreslås träda i kraft vid ingången av 2001 och gälla till utgången av 2003. Den föreslagna lagen har i huvudsak samma innehåll som den lag som gäller

till utgången av 2000. En precisering av lagens innehåll föreslås på grund av de bestämmelser i grundlagen som gäller bemyndigande att utfärda förordningar och på grund av vissa andra författningsändringar.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge och föreslagna ändringar

1.1. Indexvillkorlagstiftningens allmänna principer

I Finland iaktas i fråga om avtal gällande penningfordringar i regel principen om nominellt värde, varvid man inte beaktar sådana förändringar i penningvärdet som inträffar mellan den tidpunkt då förpliktelsen uppkommer och den tidpunkt då den infrias. Det allmänna penningvärdet förändras på grund av inflationen, och pengarnas realvärde minskar.

På grund av penningvärdets instabilitet har man velat avvika från principen gällande det nominella värdet. Genom användning av indexvillkor kan betalningsskyldigheten justeras i enlighet med växlingarna i penningvärdet. I detta syfte har sådana avtalsvillkor uppgjorts som bundit penningfordringar till penningrealvärdet. Sådana avtalsvillkor var vanliga från slutet av 1920-talet ända till dess lagen om tryggnad av den ekonomiska utvecklingen under åren 1968—1969 (207/1968), den s.k. stabiliseringslagen, gavs. Då avvecklades det utbredda systemet med indexbindning, eftersom man var rädd för att systemet skulle leda till en ny inflationsperiod efter devalveringen 1967. Regleringen av indexbindningar har sedermera fortgått. Regleringen har genomförts genom flera olika författningar av olika rang, vilka

har givits för en bestämd tid. Om användningen av indexvillkor bestäms för närvarande i lagen om begränsning av användningen av indexvillkor (1222/1994), nedan *indexvillkorlagen*. Enligt lagen om användning av indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtalen för 1998 och 1999 (1352/1997) kan det indexvillkor som ingår i det inkomstpolitiska avtal som undertecknades den 12 december 1997 intas i arbets- och tjänstekollektivavtal. Enligt lagens 1 § är det förbjudet att ta in andra indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtal. Lagen var i kraft från den 1 januari 1998 till den 15 januari 2000.

T.ex. underhållsbidrag och pensioner har redan länge varit indexbundna med stöd av lag. Användningen av indexvillkor har motiverats med sociala synpunkter och med kravet på rättvisa och skälighet, varvid en central princip har varit att förändringar i penningvärdet inte i alltför hög grad får påverka den ursprungliga jämvikten i prestationerna.

Enligt 1 § 1 mom. i indexvillkorlagen är det förbjudet att i avtal ta in indexvillkor som grundar sig på förändringar i något index som anger prisers, löners, förtjänsters eller andra kostnaders utveckling, eller annan därmed jämförbar bindning, om inte något annat följer av lag. Förbudet gäller endast avtal, varigenom det är tillåtet att ta in indexvillkor t.ex. i testamente, bolagsordning eller domstolsutslag. I paragrafens 2 mom. finns en förteckning över de villkor som enligt indexvillkorlagen är tillåtna. T.ex. sedan in-

gången av 1991 har det varit tillåtet att binda räntefoten till prisutvecklingen för aktier som noteras på en fondbörs som avses i värdepappersmarknadslagen (495/1989). Sedan ingången av 1995 har räntefotens storlek även kunnat bestämmas i förhållande till prisutvecklingen för aktier som noteras på en fondbörs som finns eller bedriver verksamhet inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som erhållit koncession av en myndighet. Sedan ingången av 1998 har räntefotens storlek även kunnat bestämmas i förhållande till prisutvecklingen för aktier som är föremål för handel inom annan offentlig handel eller på en fondbörs som kan jämföras med dessa och som bedriver verksamhet i en annan stat och har erhållit koncession av en myndighet.

I 2 § i indexvillkorslagen finns en förteckning över undantagen till huvudregeln i lagens 1 § 1 mom. Enligt 2 § 6 punkten tillämpas indexvillkorslagen inte på t.ex. avtal som gäller försäljning till utlandet av varor eller tjänster, anskaffning av varor eller tjänster i utlandet eller internationell penning- eller fraktmarknad eller som annars är av internationell natur, även om finsk lag annars skall tillämpas på avtalen.

Sedan ingången av 1995 har det varit tillåtet att ta in indexvillkor i vissa jordlegoavtal och vissa avtal om persontrafik (2 § 10—12 punkten).

Enligt 3 § 1 mom. i indexvillkorslagen får statsrådet besluta att ett indexvillkor som det har godkänt får tas in i ett sådant byggnadsentreprenadavtal som ingår sedan beslutet trätt i kraft och för vilket entreprenadtiden är minst 12 månader. Med stöd av denna paragraf har statsrådets beslut om användningen av indexvillkor i byggnadsentreprenadavtal (1028/1996) utfärdats.

Det har inte bestämts att verksamhet som strider mot indexvillkorslagen är straffbar, men enligt lagens 5 § är ett indexvillkor som strider mot lagen eller mot bestämmelser som har utfärdats med stöd av den giltigt.

Indexvillkorslagen har ändrats fyra gånger. År 1995 ändrades 2 § 8 punkten i indexvillkorslagen i samband med revideringen av hyreslagstiftningen. Genom en lag som trädde i kraft vid ingången av 1997 förlängdes giltighetstiden för indexvillkorslagen med två år

och tilläts det att indexvillkor tas in i bl.a. avtal om leverans av blandgas som ersätter naturgas och vissa avtal om trafikleder. Genom en lag som trädde i kraft vid ingången av 1998 blev det möjligt att i större utsträckning än tidigare använda indexvillkor i investeringsinstrument. Motiveringen till ändringen framgår av regeringens proposition 159/1997 rd. Genom en lag som trädde i kraft vid ingången av 1999 förlängdes giltighetstiden för indexvillkorslagen med två år.

1.1. Behovet av att förlänga giltighetstiden för indexvillkorslagstiftningen

Anpassningen till de krav som den gemensamma valutan ställer förutsätter en dimensionering såväl av löneavgöranden som av den övriga kostnadsutvecklingen så att en prismässig konkurrenskraft under alla omständigheter kan bibehållas inom euroområdet, eftersom det är svårare än tidigare att avhjälpa fel i efterhand. Det ekonomiska tillväxten har visat sig vara bättre än väntat, och därför har kapacitetsutnyttjandet ökat ytterligare och även kapacitetsbegränsningar blivit allt vanligare. Samtidigt har riskerna för en överhettad ekonomi och tilltagande inflation ökat. Inget klart samband har entydigt kunnat påvisas mellan indexvillkorslagen och inflation. Om riskerna för överhettning till någon del börjar realiseras, kunde en omfattande användning av indexvillkor för sin del emellertid främja spridningen av inflationstryck. Detta motiverar en förlängning av giltighetstiden för indexvillkorslagen.

Förändringar i det ekonomiska läget kan också i framtiden kräva en omprövning av begränsningarna gällande tillämpningen av indexvillkor, varför det är ändamålsenligt att indexvillkorslagen fortfarande är tidsbunden. Det föreslås att lagens giltighetstid förlängs med tre år, dvs. till utgången av 2003.

1.2. Övriga ändringsbehov

På grund av ändringarna i grundlagens bestämmelser om bemyndigande att utfärda förordningar måste 3, 4 och 6 § i den nuvarande indexvillkorslagen ändras. Det föreslås inga särskilda ändringar när det gäller tillåtande av användning av indexvillkor. Efter-

som flera av indexvillkorlagens bestämmelser ändå måste ändras i första hand på grund av andra lagstiftningsändringar och eftersom lagen redan har ändrats fyra gånger tidigare, är det ändamålsenligt att ge en helt ny lag.

2. Propositionens verkningar

En ekonomisk-politisk lag av det slag som den nu föreslagna är av samhällsekonomisk betydelse med tanke på bekämpandet av inflationen samt då det gäller att anpassa samhällsekonomin till yttre störningar. Lagens ekonomiska verkningar kan dock inte uppskattas exakt, och de är delvis beroende av t.ex. samhällsekonomin internationella verksamhetsmiljö. Den föreslagna lagen ökar inte statens utgifter.

3. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid finansministeriet.

Finlands Bank, kommunikationsministeriet, miljöministeriet, Vägverket, Statistikcentralen, AKAVA ry, Palvelutyönantajat ry, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf, Finlands Kommunförbund, Suomen toimitila- ja rakennuttajaliitto RAKLI ry, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf samt Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto - Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund ry har hörts vid beredningen.

Remissinstanserna hade inget att anmärka på i fråga om förlängningen av lagens giltighetstid. Finlands Bank konstaterade dock att den i princip förhåller sig negativ till en förlängning. Lagstiftningen borde utgå från att euroområdet har en stabil prisnivå, som prisutvecklingen i Finland inte väsentligt kan avvika från under någon längre tid. Finlands Bank meddelade att om det av någon aktuell eller praktisk orsak anses att begränsningen av användningen av indexvillkor måste förlängas på det sätt som avses i propositionsutkastet, har Finlands Bank ingen orsak att motsätta sig det, eftersom lagen inte medför några egentliga olägenheter.

På grund av de ståndpunkter som framförs i remissvaren har propositionen ändrats. Det föreslås att lagens giltighetstid förlängs med tre år i stället för två år som tidigare och att en ny 14 punkt tas in i 2 §.

4. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Avsikten är att en regeringsproposition med förslag till lagstiftning om räntestöd för hyresbostadslån och bostadsrättshuslån skall överlämnas till riksdagen i höst. Den nya räntestödslagen skall ersätta de i 3 § 3 mom. i indexvillkorlagen nämnda lagarna om räntestöd för hyresbostadslån och räntestöd för bostadsrättshuslån.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslaget

1 §. *Förbjudna och tillåtna villkor.* Paragrafens 1 mom. innehåller lagens huvudregel, dvs. förbudet mot att ta in indexvillkor eller andra därmed jämförbara bindningar i ett avtal, om inte något annat följer av lag. I 2 mom. finns en förteckning över de villkor som indexvillkorlagen tillåter. Paragrafen motsvarar 1 § i den nuvarande lagen. Det pris som nämns i 2 mom. 1 punkten i den föreslagna paragrafen och som avtalsparterna inte har en betydande möjlighet att inverka på avser det faktiska pris som betalas för en tillgång, en förnödenhet, tillverkningsmaterial eller tillverkningsämnen som levereras av en tredje person. Därför borde t.ex. ett anskaffningsavtal innehålla tillräckligt specificerade uppgifter om den utomstående leverantörens andel för att denna lag skall kunna tillämpas.

2 §. *Undantag.* Punkterna 1—13 motsvarar till sitt innehåll 2 § i den nuvarande lagen. Enligt 6 punkten tillämpas indexvillkorlagen inte på avtal som gäller försäljning till utlandet av varor eller tjänster, anskaffningar av varor eller tjänster i utlandet eller internationell penning- eller fraktmarknad eller som annars är av internationell natur, även om finsk lag annars skall tillämpas på avtalen. Som ett sådant avtal av internationell natur kan inte anses ett avtal där bägge avtalsparterna är finländska. Således är det i regel förbjudet att ta in indexvillkor i t.ex. avtal mellan en finländsk exportör och denna exportörs finländska underleverantör. Enbart medverkan av en utländsk avtalspart är inte tillräckligt, utan det krävs också att avtalet avser förflyttning av en vara eller en tjänst till eller från landet och inte konsumtion eller återförsäljning av varan eller tjänsten i Finland.

Vid ingången av 2001 delas Vägverket upp i Vägförvaltningen, som sköter myndighets- och beställaruppgifter, och Vägverket, som har hand om produktion. Anskaffningar som gäller väghållning, däribland också skötsel-entreprenader på allmänna vägar, öppnas för konkurrens fullt ut inom en övergångsperiod på fyra år. Detta innebär i praktiken att skötseln av allmänna vägar i fortsättningen

kommer att basera sig på privaträttsliga avtal som ingås mellan två parter. Vägförvaltningen svarar för konkurrensutsättande, beställning och övervakning av entreprenader. Vägverket kommer för sin del att konkurrera om vägskötselentreprenaderna tillsammans med de privata företagen i branschen.

En skötselentreprenad innebär i fråga om väghållning totalservice, som inbegriper skötsel av vägnätet både sommar- och vintertid. Eftersom Vägverket hittills i stor utsträckning själv har skött de allmänna vägarna, ligger den privata marknaden bara i startgroparna. De företagare som söker sig till branschen börjar producera en service, vars prissättning berörs av många osäkerhetsfaktorer och därmed också kostnadsrisker. En viktig förutsättning för utvecklingen av marknaden är att entreprenaderna är mångåriga, eftersom mångåriga avtal för sin del minskar många risker som hänför sig till entreprenader. Om entreprenaderna omfattar flera år, blir det möjligt att skaffa anläggningar, ordna vägstationer och sätta sig in i vägnätet och skötseluppgifterna för flera år framåt. På så sätt sänks tröskeln för nya företagare och ökas konkurrensen. Å andra sidan medför mångåriga entreprenader risk för en stegring i den allmänna kostnadsnivån. Således borde det vara möjligt att binda avtalen vid ett index så, att kostnadsrisken inte s.a.s. åter upp den nytta som annars följer av mångåriga entreprenader.

Det ovan anförda gäller förutom allmänna vägar även skötsel av gator och andra motsvarande allmänna områden. Även kommunerna håller på att i större utsträckning övergå till köpta tjänster.

På grund av det ovan anförda föreslås en ny 14 punkt, enligt vilken det skall vara tillåtet att använda indexvillkor i entreprenadavtal som gäller skötsel av allmänna vägar, gator och andra motsvarande allmänna områden och som har ingåtts för minst tre år.

3 §. *Tillåtande av indexvillkor i byggnadsentreprenadavtal.* Enligt denna paragraf kan genom förordning av statsrådet bestämmas att ett indexvillkor får tas in i ett byggnadsentreprenadavtal som ingås sedan förordningen trätt i kraft. Paragrafen motsvarar 3 §

i den nuvarande lagen, dock så att bestämmelser utfärdas genom förordning av statsrådet i stället för genom beslut av statsrådet som tidigare. I 2 mom. nämns inte längre lagen om bostadsproduktion (247/1966) och lagen om grundförbättring av bostäder (34/1979), eftersom beslut om lån inte längre fattas med stöd av dem.

4 §. *Tillstånd till indexvillkor i andra fall.* Enligt 1 mom. kan genom förordning av statsrådet bestämmas att indexvillkor får tas in i även andra avtal som ingås sedan förordningen trätt i kraft än de som avses i 3 §. Momentet motsvarar 4 § 1 mom. i den nuvarande lagen, dock så att bestämmelser utfärdas genom förordning av statsrådet i stället för genom beslut av statsrådet som tidigare. Paragrafens 2 och 3 mom. motsvarar till sitt sakinnehåll 4 § 2 och 3 mom. i den nuvarande lagen.

5 §. *Påföljder.* Paragrafen motsvarar 5 § i den nuvarande lagen.

6 §. *Närmare bestämmelser.* Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag

skall vid behov utfärdas genom förordning av statsrådet.

7 §. *Giltighet.* Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2001 och gälla till utgången av 2003. På avtal som har ingåtts innan denna lag träder i kraft tillämpas de bestämmelser som gäller vid ikraftträdandet.

2. Närmare bestämmelser

Avsikten är att med stöd av 3 § utfärda en sådan statsrådsförordning om användningen av indexvillkor i byggnadsentreprenadavtal som till sitt innehåll i stor utsträckning skall motsvara statsrådets beslut om användningen av indexvillkor i byggnadsentreprenadavtal.

3. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2001.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

Lag

om begränsning av användningen av indexvillkor

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Förbjudna och tillåtna villkor

Det är förbjudet att i avtal ta in indexvillkor som grundar sig på förändringar i något index som anger prisers, löners, andra inkomsters eller andra kostnaders utveckling, eller annan därmed jämförbar bindning, om inte något annat följer av lag.

Såsom tillåtet med stöd av denna lag skall likväl anses ett villkor enligt vilket

1) priset på en tillgång eller en del därav bestäms enligt det pris som skall betalas för nyttigheten eller för sådana förnödenheter eller tillverkningsmaterial eller tillverkningsämnen som använts i denna, om avtalsparten inte har en betydande möjlighet att inverka på detta pris,

2) ersättning för användning av en tillgång eller rättighet i näringsverksamhet bestäms såsom en andel av näringsverksamhetens avkastning eller omsättning,

3) ett pris eller någon annan prestation justeras med anledning av att mervärdesskatten eller någon annan sådan skatt eller offentlig avgift som inverkar på prisets storlek eller på prestationens belopp ändras under avtalsperioden,

4) räntefotens storlek bestäms i förhållande till en annan räntefot eller till prisutvecklingen för aktier som är föremål för handel på en fondbörs som avses i värdepappersmarknadslagen (495/1989) eller inom annan offentlig handel eller på en fondbörs som kan jämföras med dessa och som bedriver verksamhet i en annan stat och har erhållit koncession av en myndighet,

5) en prestation som avses i ett avtal binds till kursen för utländsk valuta.

2 §

Undantag

Denna lag tillämpas inte på

1) avtal som gäller pension, underhåll, livränta eller begravningshjälp,

2) försäkringsavtal som inte gäller försäkring för livsfall i vilket försäkringspremier enligt avtalet betalas under en kortare tid än fem år,

3) elleveransavtal och avtal om leverans av fjärrvärme, naturgas eller gas som ersätter naturgas,

4) statlig exportgaranti som beviljas för förlust som avses i 2 § 1 mom. 7 punkten lagen om exportgaranti (479/1962),

5) verkställighetsavtal som gäller offentligt utvecklingsbistånd,

6) avtal som gäller försäljning till utlandet av varor eller tjänster, anskaffningar av varor eller tjänster i utlandet eller internationell penning- eller fraktmarknad eller som annars är av internationell natur, även om finsk lag annars skall tillämpas på avtalen,

7) investeringsobjekt som avses i 2 § lagen om värdepappersföretag (579/1996),

8) ett hyresavtal som avser en bostadslägenhet och som gäller tills vidare eller som har ingåtts för minst tre år,

9) sådant hyresavtal som avser annan lokal än bostadslägenhet och som gäller tills vidare eller har ingåtts för minst tre år,

10) tomtlegoavtal som avses i 2 kap. jordlegolagen (258/1966),

11) annat jordlegoavtal som är ingånget för viss tid, dock för minst tio år, och som inte av legogivaren kan uppsägas så att det upphör före nämnda tids utgång på någon annan grund än en som anges i jordlegolagen eller av den anledningen att legotagaren inte fullgjort en i avtalet bestämd skyldighet att bygga legoområdet,

12) ett i lagen om tillståndspliktig persontrafik på väg (343/1991) nämnt köpeavtal som avser regelbunden persontrafik vars tjänster kan utnyttjas allmänt och som gäller tills vidare eller har ingåtts för minst tre år,

13) ett avtal som ingåtts för minst tio år, genom vilket staten, en kommun eller något annat offentligt samfund beställer en helhetsservice som gäller skötsel av allmän väg, järnväg, hamn eller isbrytning, eller

14) entreprenadavtal som gäller skötsel av allmänna vägar, gator och andra motsvarande allmänna områden och som har ingåtts för minst tre år.

3 §

Tillåtande av indexvillkor i byggnadsentreprenadavtal

Genom förordning av statsrådet kan bestämmas att ett indexvillkor får tas in i ett byggnadsentreprenadavtal som ingås sedan förordningen trätt i kraft och för vilket entreprenadtiden är minst 12 månader. Lönekostnaderna i det entreprenadpris som har överenskommit i entreprenadavtalet skall likväls lämnas ojusterade på det sätt som närmare anges genom förordning.

När någon annan del av entreprenadpriset justeras får högst två tredjedelar av ändringen i index beaktas. Genom förordning av statsrådet meddelas föreskrifter om övriga villkor för tillämpningen av indexvillkor.

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas inte på andra entreprenadavtal om bostadsbyggande än sådana i vilka det har överenskommit om ett byggnadsarbete som har godkänts för lån eller räntestöd enligt aravalagen (1189/1993),

lagen om räntestöd för hyresbostadslån (867/1980), lagen om räntestöd för ägarbostadslån (1204/1993), lagen om räntestöd för bostadsrättshuslån (1205/1993) eller lagen om räntestöd för lån för bostadsaktiebolagshus (205/1996). Entreprenadtiden för ett byggnadsarbete av detta slag får vara kortare än vad som anges i 1 mom.

4 §

Tillstånd till indexvillkor i andra fall

Genom förordning av statsrådet kan bestämmas att indexvillkor även i andra fall än de som nämns i 3 § får tas in i avtal av visst slag som efter att förordningen har trätt i kraft ingås för minst ett år och som inte kan sägas upp att upphöra tidigare.

Finansministeriet kan på ansökan tillåta att ett indexvillkor som det har godkänt tas in i ett enskilt avtal oberoende av dess giltighetstid, om det finns grundad anledning.

Genom förordning enligt 1 mom. eller beslut enligt 2 mom. kan tillstånd likväl inte beviljas för användning av indexvillkor i ett skuldförhållande som baserar sig på försträckning eller på att vederlaget enligt avtalet får utestå som skuld.

5 §

Påföljder

Ett indexvillkor som strider mot denna lag eller mot bestämmelser som har utfärdats med stöd av den är ogiltigt.

Om ogiltigheten av villkoret leder till oskälighet, kan villkoret helt eller delvis beaktas eller avtalet på något annat sätt jämkas enligt 36 § lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (228/1929).

6 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning av statsrådet.

7 §

Giltighet

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001 och gäller till utgången av 2003.

På avtal som har ingåtts innan denna lag träder i kraft tillämpas de bestämmelser som gäller vid ikraftträdandet.

Helsingfors den 17 oktober 2000

Republikens President

TARJA HALONEN

Minister *Suvi-Anne Siimes*

